

ANTİBİYOTİK FARKINDALIK HAFTASI

Uygunsuz antibiyotik kullanımı ve antibiyotik direnci (AD), tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sağlık sorunudur. AD, çok fazla dinamiğe sahip küresel bir sorundur.

Antibiyotiklerin, tıp, veterinerlik ve tarım sektörlerinde uygunsuz, hayvancılık sektöründe aşırı kullanımı AD'nin artmasına katkıda bulunmakta ve sağlık kuruluşlarında enfeksiyon önleme ve kontrol uygulamalarının yetersizliği dirençli etkenlerin yayılmasını artırmaktadır. Küresel ticaret ve seyahatin artması da direncin yayılmasını hızlandırmaktadır.

Tüm bu verilerin ışığında, Avrupa Parlamentosu 2008 yılında antibiyotik direncine dikkat çekmek amacıyla, 18 Kasım'ı “**Avrupa Antibiyotik Farkındalık Günü**” olarak ilan etmiştir. “Avrupa Antibiyotik Farkındalık Gününe denk gelen hafta aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “**Dünya Antibiyotik Farkındalık Haftası**” olarak kabul edilmiş ve antibiyotik direnci konusunda evrensel olarak farkındalık oluşturulması, halk ve sağlık çalışanları arasında iyi uygulamaların teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Antibiyotik ne demektir? Neye karşı kullanılır?

Antibiyotik Nedir ?

Antibiyotikler, bakteriyel enfeksiyon hastalıklarının tedavisinde kullanılan ve insan sağlığı açısından çok büyük öneme sahip ilaçlardır. Bu kimyasal maddeler, bakterilerin çoğalmasını önlemekte ve bazen de bakterileri öldürmektedir.

Tek bir bakteriye karşı mı etkilidir yoksa birden fazla bakteriye etkiler mi?

Tek Bakteri Türüne Karşı Etkili Antibiyotikler

Bazı antibiyotikler, sadece kısıtlı sayıda farklı bakteri türü ile savaşılabilecek şekilde geliştirilmiştir. Bunlara “**dar spektrumlu antibiyotikler**” denir. Doktorunuz, tam olarak hangi tür bakterinin sizin hastalığınıza neden olduğunu bildiği durumlarda bu tür antibiyotikleri reçeteler. Bu antibiyotikler, diğer yararlı veya zararsız bakterilere saldırmadıkları için, tedavilerde kullanılmak üzere en uygun antibiyotiklerdir.

Birçok Bakteri Türüne Karşı Etkili Antibiyotikler

Diğer antibiyotiklerin geniş spektrumlu etkileri vardır. Pek çok bakteri türüne etki ederler ve bu nedenle “**geniş spektrumlu antibiyotikler**” olarak adlandırılırlar. Doktorunuzun hastalığınıza neden olan bakteri türünü tam olarak saptayamaması veya pek çok farklı türde bakterinin bir arada bulunması gibi bazı durumlarda bu antibiyotiklerin kullanılması gereklidir. Bu antibiyotiklerin sakıncası, yararlı veya zararsız bakterileri de öldürme eğiliminde olmalarıdır.

Bakteri, Virüs arasında bir fark var mıdır? Antibiyotik ikisini de etki eder mi?

Bakteriler ve Virüsler Nelerdir?

Evet fark vardır. Enfeksiyonları doğru bir şekilde tedavi edebilmek için virüsleri bakterilerden ayırmalıyız.

Virüsler

Virüsler çok küçüktür ve kendi başlarına üreme yetenekleri yoktur. İçlerine girdikleri hücreleri zorlayarak, adeta, yeni virüs üretmek için kullanırlar. Sonrasında da, içine girdiği hücreyi imha ederek hastanın vücudunda hızla çoğalmaya devam ederler.

Antibiyotiklerin virüsler üzerine ETKİSİ YOKTUR.

Virüslerin neden olduğu bazı hastalıklar:

- Soğuk algınlığı
- Grip
- Akut bronşit
- Kızamık
- Kızamıkçık
- Hepatit B
- AIDS
- KKKA
- Hepatit C

Bakteriler

Antibiyotikler kullanılarak bakteriyel enfeksiyonlar TEDAVİ EDİLEBİLİR. Bakteri, tek başına bir hücreden oluşan, yaşayan küçük bir organizmadır ve insan vücudu, hava, su, toprak ve bunun gibi herhangi bir ortamda kendi kendine hayatta kalabilir. Çok hızlı üreyebilir. Antibiyotikler, bakterilerin çoğalmasını engeller veya durdurur.

Bakterilerin neden olduğu bazı hastalıklar:

- Pnömoni (Zatüre)
- Menenjit
- Yara enfeksiyonları
- Tonsillit
- Otit
- Larenjit-Faranjit
- Tüberküloz
- Brusella
- Tifo

Antibiyotik Direnci Nedir?

Antibiyotik Direnci Nedir?

Slogan: Sizi Antibiyotik Direncine Karşı Sorumluluk Almaya Davet Ediyoruz!

Bakteriler, çevrelerinde meydana gelen değişikliklere hızlı uyum sağlayabilen canlılardır. Antibiyotik direnci de bunun iyi bir örneğidir.

Belirli bir antibiyotiğe karşı direnç, söz konusu antibiyotiğin tedavi dozunda dirençli bakterileri öldüremediğini veya çoğalmalarına engel olamadığını ifade etmektedir.

Antibiyotik direncine sahip bakteriler antibiyotik varlığında, dirençli olmayan bakterilere göre avantaj sağlar ve bunun bir neticesi olarak belirli bir süre sonra ortamdaki bakterilerin çoğu o antibiyotiklere karşı direnç sahibi olur. Ayrıca, bakteriler dirence neden olan genetik yapıları farklı bakteri türlerine de aktarabilir, bu da antibiyotik direncinin bakteriler arasında yaygınlaşmasına önemli katkı sağlar.

Antibiyotiklere karşı direnç gelişimi, antibiyotiklerin keşif sürecinin ilk zamanlarından itibaren bilinmektedir. Zira penisilini keşfeden Alexander Fleming, 1945 yılında Nobel ödülünü alırken yaptığı konuşmasında, “laboratuvar ortamında mikroorganizmaların kendilerini öldürmeye yetmeyen dozlarda penisiline belirli bir süre maruz kalmaları durumunda penisilin direnci kazanacaklarını ve aynı durumun vücutta da geçerli olduğunu söylemiştir.”

Dirençli bakterilerin neden olduğu hastalıklar, özellikle de yoğun bakım ortamında ve bağışıklık sistemi zayıflamış hastalarda ciddi bir sağlık tehdidi oluşturmaktadır. Dirençli bakterilerin neden olduğu bu hastalıklar, tedaviye dirençli olup, hastanede yatış sürelerinin uzamasına ve bununla ilgili ek problemler gelişmesine, hastalığa yakalanma ve ölüm oranlarında artışa neden olmaktadır.

Antibiyotik direncinin önüne geçilmemesi durumunda gelecekte bizi bekleyen tehlike ise bundan çok daha büyüktür. Öyle ki, yakın gelecekte enfeksiyon hastalıklarının tedavisinde antibiyotikler tamamen etkisiz hale gelebilir ve basit yara enfeksiyonları bile ölümle sonuçlanabilir.

Antibiyotik Direnciyle Mücadelede neler yapılıyor?

Antibiyotik Direnciyle Mücadeleye Nereden Başlamalıyız?

Slogan: Haydi! Sorumlu Davranmaya Bugünden Başlayalım, Unutmayalım Sorumluluk Başarıyı Getirir.

Gelecek hepimizin geleceği olduğuna göre geleceğin sorumluluğu da hepimizin olmalıdır. Antibiyotik direnciyle mücadelede antibiyotikleri reçeteleyen, satan, kullanan, üreten, pazarlayan ve bu süreçleri denetleyen, düzenleyen herkes; her insan, her kurum büyük bir sorumluluk taşımaktadır.

- Antibiyotik direnciyle mücadelede **ilk adım** taşıdığımız sorumluluğun bilincine varmak ve bu bilincin toplumda yaygınlaşmasına aracılık etmektir.
- Gereksiz antibiyotik kullanımından kaçınmak
- Hekim tarafından reçetelenen antibiyotiklerin doğru kullanımı:

Hasta;

- Hastalığının ne olduğunu
- Tedavi amaçlı olarak kendisine reçete edilen antibiyotiğin adını
- Bu ilacı neden kullanmak durumunda olduğunu
- İlacı nasıl kullanması gerektiğini (günde kaç kere, günün hangi saatlerinde, yemeklerden önce/sonra, kaç gün süreyle)
- İlacın diğer ilaçlarla ve hastanın mevcut sağlık durumuyla nasıl etkileştiğini ve
- İlaç tedavisiyle ilgili olarak hangi durumlarda hekime tekrar danışması gerektiğini hekimine ve eczacısına sorarak öğrenmekten ve hekiminin ve eczacısının tavsiyelerine uymaktan sorumludur.

Sadece bu temel gerekliliklerin yerine getirilmesiyle antibiyotik direncinin yayılmasını durdurabilir ve antibiyotiklerin sağladığı avantajlardan faydalanmaya devam edebiliriz.

Akılclı Antibiyotik Kullanımı ne demektir?

Akılclı Antibiyotik Kullanımı

Slogan: “Bilinçsiz Antibiyotik Kullanma Geleceğimi Tehlikeye Atma.”

Enfeksiyon hastalıkları, halk sağlığı açısından önemli ve uygun antimikrobik tedaviyle başarının sağlandığı bir alandır. Bununla birlikte gerek toplumda gerekse hastanede kazanılan enfeksiyon hastalıkları akılcı olmayan antimikrobiyal tedavilerin kullanılması sonucu tedavi edilememekte ve belki de hasta kaybedilmektedir. Uygun antimikrobiyal tedavi; sağ kalım, hastalığın kronikleşmesinin önlenmesi, hastalık şiddet ve süresinin kısaltılması açısından önemlidir.

Hekimlerin elektronik ortamda reçeteleme davranışlarının analiz edilmesine imkan sağlayan “Reçete Bilgi Sistemi (RBS)”nden yararlanılarak, birinci basamakta bir yılda düzenlenmiş reçeteler değerlendirildiğinde; toplam 439.539.673 (**dört yüz otuz dokuz milyon**) kutu ilacın reçete edildiği ve bunun %12,7 oranıyla 55.878.010 (**elli beş milyon**) kutusun antibiyotiklerden oluştuğu tespit edilmiştir. Düzenlenmiş reçetelerin maliyet analizleri yapıldığında ise genel maliyetin %14,1’ini antibiyotikler oluşturmaktadır. Bu durum ülkemizdeki ilaç tüketiminde önemli bir yeri olan antibiyotiklerin akılcı kullanımının önemini göstermektedir.

İdeal antibiyotik kullanımı için;

- Doğru tanı sonrası: Kültür sonucuna göre düzenleme yapılabilir
- Doğru antibiyotik:
 - Etkinliği bilinen bir ilaç **verilmeli**
 - **Pahalı ve yeni ilaç seçme**
 - **Aynı etkili iki ilaç verme**
- En uygun yoldan
- Etkin dozda
- Optimum aralıklarla
- Uygun süreyle verilmelidir.

*Birinci basamak tedavi hizmetlerinde tüm antibiyotik reçetelerinin çoğunlukla solunum yolu enfeksiyonları için düzenlendiğini gösterilmiştir. Birçok solunum yolu enfeksiyonu vakasında antibiyotiklerin gerekli olmadığına ve hastanın bağışıklık sisteminin basit enfeksiyonlarla mücadele edebilecek yeterlilikte olduğuna ilişkin kanıtlar mevcuttur. Sadece bakteriyel enfeksiyonlara karşı etkili olan antibiyotikler; yaygın olarak yanlış kullanımın gözlemlendiği soğuk

algınlığı veya grip gibi virüslerin neden olduğu enfeksiyonlar için çözüm değildirler ve virüsün diğeri insanlara bulaşmasını önlemezler. Antibiyotik kullanımı gerektirmeyen durumlarda, enfeksiyon taşıyan hastalardan diğeri kişilere bulaşmasını önlemek amacıyla enfeksiyon kontrol tedbirlerinin alınması yeterlidir.

Antibiyotikler Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar nelerdir?

Antibiyotikler Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar

- Antibiyotiklerin, bazı bakterilerin sebep olduğu enfeksiyonların tedavisinde kullanılan bakterileri öldüren veya bakterinin üremesini durduran ilaçlardır.
- Antibiyotikler yalnızca bakteriler için etkilidir, virüslere bağı enfeksiyonları tedavi edemez.
- Antibiyotik ateş düşürücü değildir. Sadece uygun ve doz ve şekillerde kullanılan antibiyotik, hastalığın kaynağı olan enfeksiyonu ortadan kaldırdığı için ateş düşer.
- Soğuk algınlığı ve grip çoğunlukla kendi kendine iyileşebilen hastalıklardır. Antibiyotik alımı gerekmez.
- Antibiyotik, grip ve soğuk algınlığını atlatmanıza yardımcı olmaz.
- Antibiyotik ağrıyı dindirmez, burun akıntısını hafifletmez.
- Antibiyotik, grip ve soğuk algınlığının başkalarına geçişine engel olmaz.
- Hekim önerisi olmadan kullandığımız antibiyotiğin etkisi olmayacağı gibi, yaygın ve yanlış kullanıldığında hızla direnç gelişir.
- Antibiyotiklere karşı direnç geliştiğinde, esas etki beklediğimiz bakterilerin neden olduğu enfeksiyonların tedavisinde bu antibiyotikler etkili olamaz.
- Her antibiyotik her hastalıkta kullanılmaz.

Eve götüreceğimiz mesajlar nelerdir?

- Antibiyotik kullanımı için kanıtlanmış bir enfeksiyon varlığı sorgulanmalıdır.
- Doktor reçete etmedikçe **asla** antibiyotik kullanılmamalıdır.
- Antibiyotikleri ne zaman ve nasıl kullanılacağı hakkında **daima doktor tavsiyeleri uygulanmalıdır.**
- İlaçlar **doğru yoldan, doğru zaman aralıklarında, doğru dozda ve belirtilen süre boyunca kullanılmalıdır.**
- İlacın doğru zamanda alınmasını hatırlatıcı düzenlemeler yapılmalı (**cep tlf, ilaç kapları**)
- Hasta kendisini **iyi hissetse bile** tedaviyi hekimin belirttiği süreden önce sonlandırmamalıdır. Aksi halde antibiyotik direnci gelişebilir.
- Özellikle grip ya da nezle gibi virüslere bağlı solunum yolu enfeksiyonlarında antibiyotiklerin tedavide yeri olmadığını unutulmamalıdır.
- Nezle ve grip için hastalığın **ilerlememesi**, enfeksiyon etkeninin topluma yayılmaması için yatak istirahati, izolasyon, C vitamininden zengin beslenmek ve bol sıvı alımı yeterli olabilir.
- Eğer kişinin hastalığı 10 günden fazla sürüyorsa, ateşi düşmüyorsa, yan etki geliştirse doktor kontrolünden geçmesi gerekir ve tedavi tekrar düzenlenmelidir.
- Kişiler arası nezle-grip gibi hastalıkların geçişini önlemek için hijyenik önlemler alınmalıdır. Bir mendile hapsirdikten veya öksürdükten sonra o mendil atılmalı, diğer nesnelerle ve insanlarla temas etmeden önce eller yıkanmalıdır.
- Kişi kullandığı antibiyotikten yarar görmüyorsa hekim haberdar edilmelidir.
- Komşusuna iyi gelen ilacın kişinin kendisine zarar verebileceği unutulmamalıdır. Başkasının antibiyotiği kullanılmamalıdır.
- Daha önceki bir hastalıkta kullanılan antibiyotiğin, tekrar benzer hastalığa yakalanılsa bile hekime danışmadan kullanılmaması gerekir.
- İlaçların hastane ve eczane ortamından çıktıktan sonra uygun olmayan saklama koşullarında etkinliğinin azalabildiği, hatta zararlı etkilerinin ortaya çıkabileceği akılda tutulmalıdır.
- **Gebelik, emzirme durumu, kronik hastalıkların varlığı ve başka ilaçların kullanımı hekime bildirilerek uygun antibiyotiğin seçilmesi sağlanmalıdır.**
- Artan veya reçetesiz alınmış antibiyotikler yerine her zaman hekimin reçete ettiği antibiyotikler kullanılmalıdır.
- **Hekim gerekli görmedikçe, hekimlere antibiyotik yazılması konusunda ısrarcı olunmamalıdır.**

Dirençli bakterilerin gelişmesinin durdurulması ve antibiyotiklerin gelecek nesillerde etkinliğinin sürdürülebilmesi için tek çare antibiyotiklerin akılcı kullanımudur.

“Dünya Antibiyotik Farkındalık Haftası” dolayısıyla **“Antibiyotikler doğru ve sadece gerekli olduğunda kullanılmalı”** sloganıyla, tüm halkımızın ve hekimlerimizin gerekli hassasiyeti göstereceklerine inanıyor, elde kalan az sayıda antibiyotiğin uygun şekilde kullanıldığı sağlıklı günler diliyorum.

Doç. Dr. Selçuk NAZİK

KSÜ Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD